

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet

Statsrådets människorättspolitiska redogörelse

Till utrikesutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets människorättspolitiska redogörelse (SRR 10/2021 rd): Ärendet har remitterats till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet för utlåtande till utrikesutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- Ambassadör för mänskliga rättigheter och demokrati Rauno Merisaari, utrikesministeriet
- konsultativ tjänsteman Anna Bruun, arbets- och näringsministeriet
- specialsakkunnig i EU-ärenden Anne Lamminmäki, statsrådets kansli
- konsultativ tjänsteman Päivi Yli-Pietilä, social- och hälsovårdsministeriet
- jurist Jenna Uusitalo, social- och hälsovårdsministeriet
- expert Sanna Ahola, Människorättscentret
- direktör Eerik Tarnaala, Regionförvaltningsverket i Södra Finland, ansvarsområdet för arbetskydd
- byråchef Rainer Hiltunen, Diskrimineringsombudsmannens byrå
- generalsekreterare Hannele Varsa, Delegationen för jämställdhetsärenden
- tf. generalsekreterare, specialsakkunnig Janette Grönfors, Delegationen för romska ärenden
- expert Aija Salo, Förbundet för Mänskliga Rättigheter
- jurist Anu-Tuija Lehto, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf
- tf. sakkunnig i internationella ärenden Jaakko Haikonen, STTK rf
- expert Miika Sahamies, Akava ry
- expert Hannu Ylänen, Finlands näringsliv rf
- forskare Anu Kultalahti, Finnwatch rf
- generalsekreterare Kerttu Tarjamo, Seta ry
- expert Eppu Mikkonen, Suomalaiset kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs Fingo ry
- chef för hemlandsverksamheten Ellinoora Vesala, Suomen Ammattiliittojen Solidaarisuuskeskus SASK ry
- verksamhetsledare Helena Laukko, Finlands FN-förbund
- generalsekreterare Anni Kyröläinen, Handikappforum rf
- verkställande direktör Eija Koivuranta, Befolkningsförbundet rf i Finland

Utlåtande AjUU 2/2022 rd

- specialplanerare Julia Korkman, Europeiska institutet för kriminalpolitik, verksamt i anslutning till Förenta Nationerna (HEUNI)
- generalsekreterarens specialmedarbetare Eeva Holopainen, Finlands Röda Kors
- president Tarja Halonen
- rådgivare Marjo Pekkanen
- professor Ulla Liukkunen
- professor (emerita) Kevät Nousiainen
- juris doktor Merja Pentikäinen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Jämställdhetsombudsmannens byrå
- Barnombudsmannens byrå
- Flyktingrådgivningen rf.

Inget yttrande av

- Företagarna i Finland rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Statsrådets människorättspolitiska redogörelse slår fast den långsiktiga riktlinjen för Finlands människorättspolitik och regeringens verksamhet i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna på internationell nivå och EU-nivå samt i hemlandet. I människorättspolitiken betonas främjande av jämlikhet, jämställdhet och rätten att delta samt åtgärder för att främja genomförandet av de mänskliga rättigheterna och stärka rättsstatsprincipen. Dessutom lyfter redogörelsen fram de aspekter av de grundläggande och mänskliga rättigheterna som hänför sig till digitalisering och informationsförmedling samt hållbar utveckling.

Redogörelsen är en omfattande, men ändå inte uttömmande beskrivning av statsrådets politik och verksamhet i fråga om de mänskliga rättigheterna. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser att regeringen valt rätt utgångspunkter och ställer sig bakom redogörelsens handlingslinjer och prioriteringar för människorättspolitiken. Utskottet understryker vikten av en konsekvent människorättspolitik och påpekar att Finland konsekvent och systematiskt måste genomföra, respektera och främja de mänskliga rättigheterna i hemlandet för att på ett trovärdigt sätt främja de mänskliga rättigheterna internationellt och fullgöra sina egna internationella förpliktelser.

De prioriteringar som fastställts för Finland i den internationella verksamheten är att främja jämställdheten och rättigheterna för de mest utsatta befolkningsgrupperna. På nationell nivå tar redogörelsen upp Finlands centrala nationella frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och som internationella och europeiska människorättskonventioners övervakningsorgan samt sakkunniga upprepade gånger har lyft fram.

De nationella utmaningarna i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna avviker enligt redogörelsen från de globala utmaningarna. Arbetslivs- och jäm-

Utlåtande AjUU 2/2022 rd

ställdhetsutskottet fäster uppmärksamhet vid att det inom flera teman i Finlands internationella människorättspolitik också förekommer betydande problem när det gäller de mänskliga rättigheterna. Finland har upprepade gånger fått anmärkningar och rekommendationer av de internationella organen för övervakning av de mänskliga rättigheterna. Omständigheter som det här gäller är till exempel tillräcklig försörjning, brister i rättsskyddet för dem som upplevt diskriminering i arbetslivet, könsrelaterat våld och rättigheterna för transpersoner.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet behandlar redogörelsen för sitt ansvarsområde med fokus på arbetslivs-, jämställdhets- och likabehandlingsfrågor i hemlandet. Utskottet konstaterar att skrivningarna i redogörelsen på nationell nivå förblir ganska allmänna och att vissa delar behandlas tämligen snävt, till exempel frågorna om likabehandling och jämställdhet i arbetslivet. Utskottet anser att redogörelsens genomslag skulle öka om redogörelsen utöver de allmänna riktlinjerna på nationell nivå också skulle ta upp konkreta mål.

Uppsving för auktoritära styren och mänskliga rättigheter

Demokratin och respekten för rättsstatsprincipen har försämrats under det senaste årtiondet i tiotals stater, även i vissa av EU:s medlemsstater. En väsentlig del av auktoritär maktutövning utgörs av begränsning av yttrandefriheten och medborgarverksamheten och av kränkning av minoriteters rättigheter. Det är ofta förknippat med en strävan att förhindra att kvinnors, sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter tillgodoses. Utskottet anser att det är ytterst viktigt att lyfta fram uppsvinget för auktoritära styren i redogörelsen och att ställa den finländska politiken för grundläggande och mänskliga rättigheter i centrum för de utmaningar som uppsvinget för auktoritära styren medför.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid att termen gender har blivit föremål för tvister vars effekter sträcker sig långt utanför jämställdheten både inom den internationella politiken, EU-politiken och den nationella politiken. Antigender-rörelsen har blivit mer organiserad och fått mer resurser, och den motsätter sig i stor utsträckning kvinnors rättigheter (t.ex. sexuell och reproduktiv hälsa, EU:s anslutning till Europarådets s.k. Istanbulkonvention) och även sexuella minoriteters och könsminoriteters rättigheter.

Utskottet anser att i och med att det blivit allt vanligare i Europa att universella mänskliga rättigheter och jämställdhet mellan könen ifrågasätts, är det av största vikt att främjandet av likabehandling och jämställdhet är en central prioritering för Finland och att Finland i EU aktivt och systematiskt arbetar för att främja jämställdhet och likabehandling och bland annat upprätthålla en etablerad terminologi som gäller dem, såsom ”jämställdhet”.

Mänskliga rättigheter och coronapandemin

Coronapandemin prövar inte bara de medborgerliga och politiska rättigheterna utan även de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna över hela världen. Hanteringen av pandemin och stävandet av smittspridningen har också i Finland förutsatt restriktioner genom vilka man har ingripit i människors grundläggande fri- och rättigheter.

Utlåtande AjUU 2/2022 rd

Coronapandemin behandlar olika befolkningsgrupper olika. Restriktionerna har bland annat försvagat den ekonomiska jämlikheten och jämställdheten i arbetslivet, överfört ansvaret för vården till hushållen och ökat våldet mot kvinnor samt försvärat tillgången till tjänster för våldsoffer. De som redan har en svagare ställning drabbas hårdast av pandemin.

Utskottet konstaterar att pandemin och de begränsningsåtgärder den medför lyfte fram många smärtpunkter i samhällets stödnätverk. Samhällets stöd når inte i kristider dem som redan från tidigare är i en mer utsatt ställning. Utskottet anser att det är viktigt att kartlägga och utreda dessa smärtpunkter samt att vidta åtgärder för att avhjälpa dem.

Bekämpande av våld mot kvinnor och våld i nära relationer

Våld mot kvinnor och annat könsrelaterat våld är ett allvarligt och långvarigt samhällsproblem i Finland. Bland annat GREVIO och CEDAW-kommittén, som övervakar Istanbulkonventionen, har gett Finland flera anmärkningar om otillräckliga åtgärder för att bekämpa könsrelaterat våld och i synnerhet våld mot kvinnor. Finlands problem gäller i synnerhet förhindrande av våld mot kvinnor, stödjande av offren och bestraffning av gärningar.

Finland har under de senaste åren gjort framsteg bland annat när det gäller att öka antalet skyddshemsplatser så att det bättre än tidigare motsvarar efterfrågan. Dessutom har det inletts en stöd-tjänst för offer för sexualbrott (de s.k. Seri-stödcentren). Enligt den utredning som utskottet fått måste förebyggandet av könsrelaterat våld, exempelvis stödåtgärder för offren, förövarna och barnen samt tillgången till skyddshem (t.ex. regional tillgänglighet) vidareutvecklas. Utskottet fäster stor vikt vid att förpliktelserna enligt Istanbulkonventionen genomförs fullt ut och anser det vara viktigt att tillräckliga resurser anvisas för programmet för genomförande av konventionen.

Finland betonar i sin utrikes- och utvecklingspolitik rättigheterna för flickor och kvinnor med funktionsnedsättning och nämner separat att kvinnor och flickor med funktionsnedsättning löper högre risk att utsättas för sexuellt våld. Utskottet fäster uppmärksamhet vid att intersektionell diskriminering dock inte beaktas i redogörelsens avsnitt om bekämpning av våld mot kvinnor.

Nättrakasserier och hatretorik

Finland betonar att de bestämmelser som ingår i människorättskonventionerna ska iakttas utifrån de mänskliga rättigheterna också i den digitala utvecklingen och regleringen av den, och agerar på alla nivåer konsekvent för att avvärja hatretorik och desinformation. Finland beaktar särskilt de mest utsatta befolkningsgruppernas rättigheter och främjar stärkandet av ett demokratiskt samhälle som är öppet för alla.

Enligt den utredning som fåtts är näthat ett fenomen som är starkt könsrelaterat. Kvinnor upplever mer mobbning, sexuella trakasserier, könsorienterad hatretorik och andra trakasserier på webben än män. Män har däremot oftare än kvinnor hotats med våld på nätet. Förutom kön kan också tillhörighet till en minoritet, socioekonomisk ställning eller ålder påverka upplevelsen av trakasserier och hatretorik på ett intersektionellt sätt. Kvinnor i offentlig ställning, såsom journalister, forskare och politiker, är särskilt sårbara i förhållande till trakasserier och våld på nätet.

Utlåtande AjUU 2/2022 rd

Det digitala våldet har fört med sig en ny dimension när det gäller våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Utskottet betonar behovet av att öka säkerheten på nätet och avvärja nätmobbning och hatretorik. Internet ska vara en trygg miljö för alla, också för flickor och kvinnor och andra som utsätts för diskriminering eller trakasserier. Utskottet fäster uppmärksamhet vid att det i redogörelsen på ett ganska allmänt plan hänvisas till arbetet mot diskriminering, hatbrott och hatretorik, såsom nättrakasserier. Utskottet påpekar att en effektiv bekämpning av diskriminering och trakasserier kräver både en fungerande lagstiftning och tillräckliga resurser för tillsynen.

Likabehandling och jämställdhet i arbetslivet

Genom Internationella arbetsorganisationens (ILO) konventioner, rekommendationer och andra dokument tryggas som en del av de internationella mänskliga rättigheterna minimirättigheter för arbetstagarna och arbetslivet både globalt och nationellt. Utskottet ser det som en uppenbar brist i redogörelsen att den inte tar upp människorättsfrågorna i arbetslivet separat i detalj, även om det i flera olika sammanhang hänvisas till de grundläggande fri- och rättigheterna i arbetslivet, anständigt arbete och en lön som räcker till för att leva.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid att de reformer som gäller bestämmelser om arbetslivet kan innehålla olika tillämpningsbegränsningar eller riktlinjer som påverkar förverkligandet av likabehandling och jämställdhet i arbetslivet. Utskottet anser att det är viktigt att perspektivet med de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tas med också i arbetsrelaterad reglering och beredningen av den.

Utskottet påpekar vidare att frågor som gäller likabehandling och jämställdhet i arbetslivet bör granskas mot bakgrund av förändringarna i arbetslivet. Nya former av arbete och arbete i gränsområdet mellan lönearbete och företagande ska beaktas när sätten att reglera arbetslivet utvecklas. Utvecklingen av kollektivavtalssystemet och regleringssätten måste följas mer strukturerat än för närvarande också med tanke på de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Med tanke på arbetstagarnas rätt att delta är det viktigt att fästa uppmärksamhet vid lagstiftningen och kollektivavtalen som en helhet.

Diskriminering i arbetslivet

Finland betonar vikten av att bekämpa diskriminering inom olika branscher och på olika nivåer, men diskriminering i arbetslivet och bekämpning av diskriminering eller arbetsrelaterat utnyttjande behandlas inte separat i redogörelsen. CEDAW-kommittén har i samband med granskningen av Finland fäst uppmärksamhet vid löneskillnaderna mellan män och kvinnor, lagstridiga uppsägningar av kvinnor på grund av graviditet, förlossning och moderskapsledighet, låg användning av mäns föräldraledighet samt det faktum att män har tillgång till ett lågt antal föräldraledighetsperioder.

Diskrimineringsfrågorna i arbetslivet betonas enligt erhållen utredning starkt också i de fall som förelades jämställdhetsombudsmannen och där diskrimineringsfrågorna i synnerhet gäller diskriminering på grund av graviditet och familjeledighet. Det är också vanligt med misstankar om diskriminering som gäller anställning och löner. Utskottet anser att för att minska diskriminering-

Utlåtande AJU 2/2022 rd

en på grund av graviditet och familjeledighet är det nödvändigt att effektivisera tillsynen över efterlevnaden av bestämmelserna.

Diskriminering i arbetslivet och arbetsrelaterat utnyttjande förekommer i många former i Finland. Många personer som hör till minoriteter har svårt att komma in i arbetslivet, hitta arbete som motsvarar deras kompetens eller få tillräckligt stöd för sin sysselsättning. Av flera utredningar framgår hur funktionsnedsättning och etniskt ursprung fortfarande utgör ett hinder för sysselsättning. Arbetsrelaterat utnyttjande drabbar i synnerhet utländska arbetstagare som ofta inte känner till sina rättigheter. Utskottet anser det vara nödvändigt att rättsskyddet i arbetslivet stärks exempelvis i samband med delreformen av diskrimineringslagen genom att övervakningen av arbetslivet utvidgas.

Lika lön

Principen om lika lön – lika lön för lika och likvärdigt arbete – är en central del av rättsmedlen mot diskriminering och systemet med grundläggande rättigheter. I FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (1948) definieras icke-diskriminerande lön som en mänsklig rättighet. Principen om lika lön har reglerats i stor utsträckning i de internationella människorättskonventionerna och i ställningstagandena och avgörandepraxisen från deras övervakningsorgan.

Ett bestående problem i det finländska arbetslivet har redan i årtionden varit en omotiverad löneskillnad mellan könen. Expertkommittén CEACR som övervakar genomförandet av ILO:s konventioner och rekommendationer har i flera rapporter som gäller Finland fäst uppmärksamhet vid bland annat den långsamma minskningen av löneskillnaderna mellan könen i Finland.

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anser att främjandet av lika lön är ett viktigt sätt att uppnå faktisk jämställdhet. Utskottet anser det vara absolut nödvändigt att lika lön som en mänsklig rättighet behandlas i statsrådets människorättspolitiska prioriteringar och åtgärder.

Diskriminering och offrets rättsliga ställning

Grundlagens 22 § ålägger det allmänna en stark skyldighet att trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna i det finländska samhället. Kärnan i verkställandet av diskrimineringsförbudet och ingripandet i diskriminering i Finland utgörs av jämställdhetslagen (609/1986) och diskrimineringslagen (1325/2014) samt de därtill relaterade lagarna om jämställdhetsombudsmannen (1328/2014) och diskrimineringsombudsmannen (1326/2014) samt lagen om diskriminerings- och jämställdhetsnämnden (1327/2014).

Enligt erhållen utredning erbjuder Finlands centrala lagstiftning inte ett tillräckligt gott rättsskydd för dem som utsatts för diskriminering, utan det finns flera omständigheter i den finska lagstiftningen som försvårar möjligheterna för dem som utsatts för diskriminering att få sina rättigheter tillgodosedda och att få rättsskydd. Problem orsakas bland annat av att lagarna föreskriver om skyldigheter på olika nivåer, att rättsmedel med låg tröskel fungerar dåligt, att resurserna är bristfälliga och att behörighetsbestämmelserna är inkonsekventa.

Utlåtande AjUU 2/2022 rd

Situationen för offren för flerfaldig och intersektionell diskriminering är särskilt svår. När en person blir diskriminerad på grund av kön och någon annan diskrimineringsgrund, blir han eller hon tvungen att välja mellan att kontakta jämställdhetsombudsmannen eller diskrimineringsombudsmannen. I jämställdhetslagen och diskrimineringslagen finns ingen bestämmelse enligt vilken man ska agera i ärendet. Enligt förarbetena till lagen och rättspraxis behandlas diskrimineringsfall på flera grunder av diskrimineringsombudsmannen. Om diskriminering på någon annan grund än kön å andra sidan hänför sig till arbetslivet, har diskrimineringsombudsmannen inte behörighet i ärendet, utan ärendet hör till arbetarskyddsmyndigheternas behörighet.

Utskottet fäster stor vikt vid den rättsliga ställningen för offer för diskriminering och trakasserier och betonar vikten av att utveckla offrens rättsskydd inom alla livsområden och diskrimineringsgrunder. Med tanke på skyddet för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna är det ytterst viktigt att utveckla de övervakningssystem som anknyter till genomförandet av skyddet för offren.

Verksamhet för de mest sårbara befolkningsgrupperna

Finlands internationella människorättspolitik fokuserar på urfolk, personer med funktionsnedsättning, sexuella minoriteter och könsminoriteter och i det europeiska samarbetet på romer. Personer som tillhör de här grupperna är ofta i sårbar ställning i sina samhällen.

Personer med funktionsnedsättning. Enligt redogörelsen förbinder sig statsrådet att främja jämlikhet för personer med funktionsnedsättning inte bara genom internationellt inflytande utan också i sin egen verksamhet. Som exempel på detta nämns främjande av sysselsättningen för personer med funktionsnedsättning genom att grunda ett statsägt bolag för att sysselsätta de allra mest utsatta partiellt arbetsföra.

Utskottet välkomnar att redogörelsen beaktar den sociala rättvisan och att staten måste sträva efter att trygga vars och ens rätt och möjligheter att arbeta. Utskottet betonar att det dock inte bör skapas en separat arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning, utan att de bör ges möjlighet att arbeta på den öppna arbetsmarknaden genom att ha möjlighet till exempelvis arbetsresor och personlig assistans, vilket förutsätter tillräckliga resurser för servicen.

Arbetsverksamhet där en person med funktionsnedsättning placeras för att arbeta på en vanlig arbetsplats kallas öppen arbetsverksamhet. Det ingås inte något arbetsavtal om den öppna arbetsverksamheten och den ingås således inte i ett anställningsförhållande utan i ett så kallat omsorgsförhållande. För arbetet betalas inte lön och det finns inte heller sådana förmåner och sådan trygghet som ett anställningsförhållande medför.

FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter är i sina rekommendationer till Finland (5.3.2021) oroad över sådana arrangemang som den öppna arbetsverksamheten och uppmanar finska staten att avstå från dem. Kommittén rekommenderar dessutom att Finland säkerställer att personer med funktionsnedsättning har rätt till rättvisa arbetsvillkor och skälig ersättning för sitt arbete.

Utlåtande AjUU 2/2022 rd

Romer. Utskottet anser det vara viktigt och bra att tyngdpunkten i Finlands människorättspolitik i det europeiska samarbetet ligger på romerna och att romernas rättigheter har lyfts fram som en fråga för sig.

Redogörelsen fokuserar i fråga om romska ärenden mer på internationella frågor och EU-frågor än på nationella frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna. Romerna är en stor etnisk minoritetsgrupp i Europa och uppskattningsvis över två tredjedelar av romerna i EU lever under fattigdomsgränsen.

Utskottet påpekar att romerna diskrimineras på många livsområden också i Finland. Statsrådet arbetar enligt redogörelsen för att förbättra romernas sociala ställning och tillgodose deras lika rättigheter. Som exempel på detta nämns att romernas lika rätt till boende har stötts bland annat genom att ordna utbildning och rådgivning för kommunernas myndigheter och ägare av statsstödda bostäder.

Utskottet anser att det är befogat och viktigt att i redogörelsen fästa större uppmärksamhet vid missförhållanden i anslutning till den romska befolkningens delaktighet, deltagande och jämlikhet i Finland. Diskriminering av romer sker på alla nivåer i samhället, även strukturellt trots lagstiftningen. Utskottet påpekar att det i Europa ökade motståndet mot romerna (antiziganismen) under de senaste åren har tilltagit också i Finland.

Barns rättigheter

Utgångspunkten är att alla barn redan på grund av sin ålder befinner sig i en sårbar ställning. Det är bra att man i redogörelsen har identifierat till exempel den särskilt utmanande situationen för de befolkningsgrupper som är föremål för intersektionell diskriminering på flera grunder. Dessutom bör situationsspecifik sårbarhet beaktas. Barnens delaktighet bör stärkas på ett övergripande sätt och beaktas också i andra åtgärder än sådana som direkt hänför sig till den nationella barnstrategin, för att barnens rättigheter ska tillgodoses fullt ut i samhället.

Äldre och deltagande

Utskottet välkomnar att man i redogörelsen tar hänsyn till äldre personers grundläggande och mänskliga rättigheter. Enligt redogörelsen är det särskilt viktigt att se till de likvärdiga rättigheterna, behandlingen, delaktigheten samt tillgång till tjänster och information för de äldre personer som är i svagare situation på grund av sin ekonomiska och sociala ställning eller sitt hälsotillstånd.

En stor del av de äldre riskerar att lämnas utanför de digitala tjänsterna. Samma hot gäller för en del av befolkningen med ett främmande språk som modersmål samt för andra befolkningsgrupper som av socioekonomiska eller andra orsaker inte har möjlighet eller förmåga att till fullo använda digital utrustning eller digitala tjänster. Utskottet påpekar att en persons tillgång till social- och hälsovårdstjänster kan vara helt beroende av tillgängliga digitala tjänster och system eller alternativa sätt att utträta ärenden som ordnas för dem. Digital delaktighet är en port inte bara till samhällelig påverkan utan också till att klara sig i vardagen.

Utlåtande AjUU 2/2022 rd

Hållbar utveckling

I den människorättspolitiska redogörelsen ingår också en del som behandlar hållbar utveckling och mänskliga rättigheter. Utgångspunkten i den verksamhet som gäller hållbar utveckling är att klimatförändringen och förlusten av biologisk mångfald hotar tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Finlands mål är att vidta åtgärder för att stävja klimatförändringen och främja den biologiska mångfalden så att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. Utskottet anser att den valda utgångspunkten och målsättningen är motiverad och viktig.

Människorättskonventionerna definierar inte någon uttrycklig rätt till en trygg, sund och hållbar miljö, utan de människorättsaspekter som relaterar till miljöfrågor kommer till genom konventionernas rätts- och tolkningspraxis. Utskottet anser att det är viktigt att vars och ens rätt till en ren, sund och hållbar miljö erkänns som en mänsklig rättighet.

Klimatförändringen och naturkatastrofer har globalt sett störst inverkan på redan sårbara grupper och personer och äventyrar tillgodoseendet av deras mänskliga rättigheter. Också övergången till ett klimathållbart samhälle kan i omställningsfasen globalt öka ojämlikheten och kränkningarna av de mänskliga rättigheterna. Utskottet betonar den starka kopplingen mellan klimatpolitiken och dess sociala dimensioner samt människorättsaspekten. Utskottet anser att det är viktigt att bedöma klimatpolitikens konsekvenser för de mänskliga rättigheterna och jämställdheten på alla verksamhetsnivåer.

Avslutningsvis

Skyldigheten att främja, respektera och genomföra de grundläggande och mänskliga rättigheterna gäller all offentlig makt och samtliga förvaltningsområden, inklusive välfärdsområden och domstolar. Enligt erhållen utredning är de internationella mänskliga rättigheterna, deras förpliktande karaktär och tolkningarna av avtalskontrollorganen inte tillräckligt välkända på olika förvaltningsnivåer.

Utskottet betonar att man vid offentlig upphandling bör säkerställa att upphandlingarna genomförs så att de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Bedömningen av konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i lagberedningen och statsbudgeten bör stärkas liksom också andra tjänstemäns kompetens i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna inom alla förvaltningsområden. Utskottet anser att det bör reserveras mer resurser för att stärka myndigheternas kompetens i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet föreslår

att utrikesutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande AjUU 2/2022 rd

Helsingfors 7.4.2022

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Aino-Kaisa Pekonen vänst
medlem Kim Berg sd
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Tuomas Kettunen cent
medlem Rami Lehto saf
medlem Markus Lohi cent
medlem Niina Malm sd
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Jukka Mäkynen saf
medlem Anders Norrback sv
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Ruut Sjöblom saml
medlem Riikka Slunga-Poutsalo saf
medlem Sofia Virta gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Marjaana Kinnunen.

Utlåtande AJU 2/2022 rd Avvikande mening

Avvikande mening

Motivering

Allmänt

Sannfinländarnas utskottsgrupp anser att det är viktigt att större uppmärksamhet fästs vid tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna i samhället. Det är särskilt viktigt att se till att de grundläggande och mänskliga rättigheterna för äldre och personer med funktionsnedsättning tillgodoses, eftersom de som hör till dessa grupper inte nödvändigtvis själva kan hävda sina rättigheter eller effektivt använda sig av rättsmedel vid kränkningar av deras rättigheter. Alltför ofta fäster man i samhällsdebatten endast uppmärksamhet vid de grupper som mest högljutt kan kräva sina rättigheter.

Även de lindriga fenomen som invandringen för med sig, såsom arbetsrelaterat utnyttjande och utnyttjande av barn, måste enligt sannfinländarnas utskottsgrupp tas på allvar.

Tillgodoseendet av rättigheterna för äldre

I sitt sakkunnigyttrande lyfter Människorättscentret fram en central orsak som ligger bakom problemen med de äldres ställning: de äldres ställning i Finland har inte traditionellt betraktats som en människorätsfråga, utan den betraktas lätt som en fråga relaterad till ekonomi, samhällelig bärkraft eller moral. Till följd av detta har de tjänster som äldre behöver inte ansetts vara subjektiva rättigheter och det har varit lättare att skära ned på dessa tjänster och finansieringen av dem än på tjänster för andra grupper.

Under coronapandemin har det förekommit särskilda problem när det gäller att tillgodose äldre personers rättigheter. I redogörelsen nämns att restriktionerna av personliga kontakter i synnerhet för äldre och personer med funktionsnedsättning har påverkat tillgången till tjänster samt levnadsförhållandena och till exempel rätten att njuta av familjelivet. Riksdagens justitieombudsman har i sina avgöranden konstaterat att de allmänna förbudena för anhöriga mot att besöka vårdhem under pandemin var lagstridiga. Av rättigheterna för äldre bör särskilt rätt till inflytande lyftas fram. Enligt Människorättscentret kan exempelvis en persons tillgång till social- och hälsovårdstjänster vara helt beroende av tillgängliga digitala tjänster och system eller alternativa sätt att uträtta ärenden.

Befolkningsförbundet lyfter i sitt utlåtande fram situationen för närståendevården. Närståendevårdens betydelse som en form av omsorg för äldre accentueras när befolkningen i arbetsför ålder minskar och tillgången till tjänster inom den offentliga sektorn är begränsad. Närståendevården ska dock vara ett val som grundar sig på frivillighet, inte en obligatorisk följd av brister i tjänsterna.

Sannfinländarnas utskottsgrupp instämmer i Människorättscentrets och Befolkningsförbundets iakttagelser och konstaterar att tillgodoseendet av de äldres rättigheter inte kan bero på prioriteringarna i ekonomin, utan det är en människorätsfråga.

Utlåtande AJU 2/2022 rd Avvikande mening

Tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning

Liksom äldre personer drabbades också personer med funktionsnedsättning som omfattas av boendeservice av besöksbegränsningar och andra restriktioner under coronapandemin. Laglighetsgrunden för begränsningarna är tvivelaktig i ljuset av justitieombudsmannens avgöranden. Sannfinländarnas utskottsgrupp anser att tillgodoseendet av de rättigheter och skyldigheter som följer av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som Finland ratificerat, bör följas upp och missförhållanden åtgärdas inom olika förvaltningsområden. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i arbetslivet.

Såsom Människorättscentret föreslår kräver främjandet av sysselsättningen för personer med funktionsnedsättning en mer omfattande paradigmförskjutning. Även om regeringen genom bildandet av ett statsbolag (Jobbkanalen Ab) strävar efter att främja bland annat sysselsättningen av personer med funktionsnedsättning, finns det en risk för att bolaget endast håller på att skapa en separat arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning. En differentierad arbetsmarknad skulle vara motsatsen till likabehandling och delaktighet i arbetslivet. Människorättscentret rekommenderar därför att man i redogörelsen uttryckligen nämner att personer med funktionsnedsättning har rätt till arbete. Det kan dock inte förverkligas utan tillräckliga resurser, vilket är viktigt att beakta i redogörelsen.

Förbundet för mänskliga rättigheter lyfte i sitt utlåtande fram problemen med arbetsverksamheten för personer med utvecklingsstörning. Arbetsverksamhet där en person med utvecklingsstörning placeras för att arbeta på en vanlig arbetsplats kallas öppen arbetsverksamhet. Det ingår inte något arbetsavtal om den öppna arbetsverksamheten och den ingår således inte i ett anställningsförhållande utan i ett så kallat omsorgsförhållande. Då är personen på arbetsplatsen i egenskap av klient hos socialvårdsservicen, inte som arbetstagare, även om han eller hon arbetar på samma sätt som andra. För arbetet betalas dock inte lön och det finns inte heller sådana förmåner och sådan trygghet som ett anställningsförhållande medför. Det finns skäl att se över den lagstiftning och praxis som gäller arbetsverksamheten för personer med funktionsnedsättning på ett övergripande sätt. Sannfinländarnas utskottsgrupp håller med Förbundet för mänskliga rättigheter om att kränkningen av arbetsrätten inte längre kan fortgå i Finland.

Enligt Finlands FN-förbund är ett av målen med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att delta fullt ut i samhället. Rätten att delta gäller också arbetslivet, där diskriminering av personer med funktionsnedsättning fortfarande är allmän. En ökning av sysselsättningen och arbetslivsfärdigheterna för personer med funktionsnedsättning förutsätter åtgärder för att skapa icke-diskriminerande verksamhetsmiljöer, anpassningsåtgärder för att möjliggöra arbete, flexibilitet i arbetslivet samt en allmän attitydförändring på arbetsmarknaden. Sannfinländarnas utskottsgrupp anser att det är viktigt att förbättra möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta på den vanliga arbetsmarknaden och erbjuda dem det stöd de behöver i stället för att skapa en separat arbetsmarknad där arbetslagstiftningen och arbetslivets normala spelregler inte följs.

Utlåtande AJU 2/2022 rd Avvikande mening

Migration, arbetsrelaterat utnyttjande och utnyttjande av barn

Sannfinländarnas utskottsgrupp beklagar att man i redogörelsen inte identifierar utnyttjande och misshandel av barn som ett problem relaterat till migrationen och människohandeln i anslutning till den. Europeiska institutet för kriminalpolitik (HEUNI), som verkar i anslutning till FN, lyfter i sitt utlåtande fram att asylsökande kvinnor och flickor under flykten utsätts särskilt för sexuell våld och människohandel. Det så kallade ankarbarnsfenomenet, där man genom att sända ett barn på egen hand i förväg får hela familjen till önskat land med hjälp av familjeåterförening, utsätter barnet som sänts ensamt i förväg till ett främmande land för fara. Sannfinländarnas utskottsgrupp anser att det inte ligger i barnens intresse att föräldrar som vill migrera faktiskt uppmuntras att genom beslut om familjeåterförening sända barnen ensamma i sådana situationer där det annars inte finns förutsättningar för uppehållstillstånd.

Bland annat Finnwatch och FFC har i sina utlåtanden lyft fram arbetsrelaterat utnyttjande. Finnwatch påpekar att arbetsrelaterat utnyttjande av utlänningar och personer med utländsk bakgrund är ett betydande människorättsproblem i Finland och att det i den människorättspolitiska redogörelsen inte fästs särskilt stor vikt vid det. FFC konstaterar att det är fråga om ett betydande och växande problem och att utnyttjandet i Finland berör särskilt utländska arbetstagare. I de värsta fallen är utnyttjandet människohandel, i de lindrigaste fallen underlåtenhet att betala en del av lönen. Enligt FFC finns det betydande problem med underleverantörer och ju längre underleverantörskedjorna är, desto sannolikare är det att arbetskraft utnyttjas. Enligt Suomen Ammattiliit-tojen Solidaarisuuskeskus SASK ry försvagar Finland det inhemska arbetets konkurrenskraft genom att tillåta att de mänskliga rättigheterna kränks i företagens underleverantörskedjor.

Sannfinländarnas utskottsgrupp instämmer i Finnwatchs och FFC:s iakttagelser och konstaterar att de straff som för närvarande gäller utnyttjande av utländsk arbetskraft och andra missbruk är obetydliga och inte har någon som helst avskräckande effekt. Utöver behovet av att öka myndighetstillsynen finns det också skäl att se över straffen för arbetsrelaterat utnyttjande och höja straffskalan.

Avslutningsvis

Sannfinländarnas utskottsgrupp betonar att det civila samhället fungerar när det hjälper människor i hemlandet. I synnerhet äldre och personer med funktionsnedsättning behöver hjälp av aktörer inom tredje sektorn, eftersom den offentliga sektorn inte alltid kan tillgodose deras hjälpbehov. Regeringen ska säkerställa att rättigheterna för äldre personer och personer med funktionsnedsättning tillgodoses i hela landet genom att säkerställa tillräckliga resurser för servicen för dem.

Sannfinländarnas utskottsgrupp anser det vara viktigt att man i lagberedningen fäster motsvarande uppmärksamhet vid bedömningen av lagstiftningens konsekvenser ur funktionshindrades och äldres synvinkel som man för närvarande fäster vid bland annat konsekvenserna för barn och jämställdheten. Finland bör äntligen erkänna att äldre personers och funktionshindrades rättigheter och de samhällstjänster som erbjuds dem inte i första hand är en ekonomisk fråga, utan det handlar om tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Utlåtande AjUU 2/2022 rd
Avvikande mening

I och med coronapandemin drabbades i synnerhet äldre personers och funktionshindrades rättigheter på många sätt av restriktioner vars grundlagsenlighet inte kontrollerades på behörigt sätt i förväg. Regeringen bör i fortsättningen säkerställa att lagstiftningen tillämpas på ett sätt som är positivt med avseende på de grundläggande fri- och rättigheterna och att exempelvis äldre och personer med funktionsnedsättning inte i praktiken utesluts från samhället ens i krissituationer.

Avvikande mening

Vi föreslår

att utrikesutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 7.4.2022

Rami Lehto saf
Riikka Slunga-Poutsalo saf
Jukka Mäkynen saf